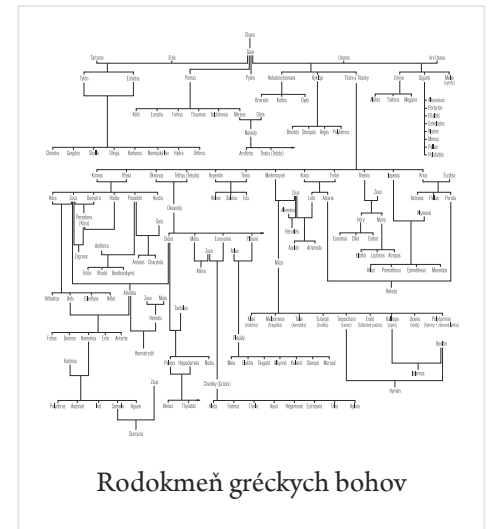

grécke antické náboženstvo

grécke antické náboženstvo — súhrn viery, mytológie a predstáv o nadpozemskom svete, ako aj náboženských obradov (kultov) v starovekom Grécku. Vývoj gréckeho antického náboženstva možno sledovať nepretržite takmer dve tisícročia, a to od príchodu prvých gréckych kmeňov do Grécka (začiatkom 2. tisícročia pred n. l. Achájci) až do 30 pred n. l., keď sa posledný helenistický štát Egypt stal súčasťou Rímskej ríše a toto náboženstvo sa stalo súčasťou rímskeho náboženstva. Prameňmi jeho poznania sú archeologické nálezy, umelecké diela (sochy, reliéfy, mozaiky), vázové maliarstvo, architektúra (chrámy a iné sakrálne stavby, posvätné miesta), mytológia, literatúra, nápisné pamiatky, mince a pod. Na rozdiel od židovského, kresťanského a islamského náboženstva grécke antické náboženstvo nie je zjaveným náboženstvom, teda nemá posvätné knihy ani prijaté náboženské dogmy. Je preň charakteristický vyhranený polyteizmus, ktorý nebol nikdy prekonaný, a to napriek rôznym filozofickým koncepciám, synkretickým tendenciám a na konci antiky napriek henoteizmu (zdôrazňovaniu moci jedného, ale nie jediného boha). Grécke antické náboženstvo netvorilo uzavretý systém. Jeho vývoj ovplyvňovalo susedstvo s vyspelými štátmi Blízkeho východu a celého východného Stredomoria (odkiaľ preberalo niektoré božstvá, ale aj populárne mystériá a kulty, napr. Eset, gr. Isis; Mithra), ako aj grécka mytológia a od 6. stor. pred n. l. grécka antická filozofia; niektorí filozofi dospeli až k ateizmu, iní učili o posmrtnom živote (Pytagoras, Platón).

Prvé predstavy o bohoch ako o všemocných, fyzicky neviditeľných vládcov nad svetom, ľuďmi i zvieratami a ich uctievanie súviseli s nevyhnutnými súčasťami života (úroda, lov a pod.), vývoj postupoval od fetišizmu (uctievanie posvätných predmetov, napr. omfalos – posvätný kameň v Delfách, a miest, napr. háje a pramene) cez zoomorfné náboženstvo (uctievanie posvätných zvierat, napr. býk na Kréte, had Pytón v Delfách) až po antropomorfné polyteistické božstvá (olympskí bohovia). V minojskom náboženstve bola hlavným božstvom Veľká bohyňa prírody, medzi jej atribúty patrili leopardy a hady; symbolmi minojskej sakrálnosti boli okrem dvojitej sekery (labrys) aj štylizované posvätné býčie rohy (anatólskeho pôvodu), holubica znázorňovala bohyňu, býk boha. V mykénskom náboženstve boli uctievaní miestni a rodoví hrdinovia, od ktorých odvodzovali svoj pôvod vládnuce rody alebo dynastie, prevahu však nadobudlo indoeurópske nebeské mužské

božstvo, v miestnych panteónoch sa objavovali už také božstvá ako Zeus, Poseidón, Héra, Dionýzos, Erínye a i., ktoré sa neskôr stali známymi po celom Grécku.

Od 7. stor. pred n. l. sa začali presadzovať kulty všegréckych olympských bohov. Grécky panteón tvorili tri generačné skupiny bohov spojených do hierarchického systému. Prvú skupinu predstavovali Uranos a Gaia ako prarodičia niekoľkých božských pokolení. Druhú skupinu ich deti Titani, z ktorých najmocnejší boli Kronos a Reia. Tretiu skupinu tvorila najmladšia generácia bohov z klasického obdobia gréckych dejín známych ako olympskí bohovia (všeobecne sa uznávalo 12 hlavných, t. j. vyšších olympských bohov): vládca nebies a darca počasia Zeus, jeho manželka a bohyňa rodiny, manželstva a manželských detí Héra, boh mora Poseidón, bohyňa obilia a ochrankyňa poľnohospodárstva Demetra, bohyňa múdrosti, spravodlivej vojny a ochrankyňa vladárov Aténa, bohyňa zmyselnej lásky a krásy Afrodita, boh svetla a slnka, ochranca života a zdravia i vzor mužskej krásy Apolón, bohyňa lovu, zvierat a prírody Artemida, boh ohňa a kováč Héfaiastos, boh vojny Arés, boží posol, boh obchodníkov, rečníkov, ale aj podvodníkov Hermés a bohyňa domáceho kozuba Hestia. K hlavným bohom sa niekedy priraduje aj boh podsvetia Hádes. Po víťazstve nad Titanmi Olympania losovali o vládu nad svetom: Zeus získal moc nad nebom, Poseidón nad morom a Hádes v podsvetí.

Gréci teda rozoznávali popri olympských bohoch aj bohov mora (Poseidón s manželkou Amfitritou, Néreus, Ókeanos, Pontos, Téthys, Thetis, Tritón), podsvetia (Hádes s manželkou Persefonou plniacou rovnakú funkciu ako Diova manželka Héra na Olympe) a riek (synovia Ókeana a Téthys, z nich najznámejší Achelóos). V celom období vývoja náboženských predstáv v gréckom antickom náboženstve bolo niekoľko sto gréckych bohov a bohýň. Kulty bohov však boli rôzne, líšili sa aj v jednotlivých mestách, čo zrejme súviselo s pôvodnou roztrieštenosťou gréckeho osídlenia na pevnine a ostrovoch, ako aj s tým, že rôzne vlny pôvodného osídlenia prišli z rozličných svetových strán spolu s inými mytologickými a náboženskými predstavami, od ktorých neustúpili ani po osídlení novej vlasti. Rovnako pestrá bola aj neskoršia obmenená skladba hierarchií bohov, bôžikov a božstiev roztrieštená na domácich bôžikov, pričom neskôr sa výraznejšie rozšírili aj božstvá, ktorých pôvod je možné nájsť v abstraktných predstavách: Eiréné (mier), Diké (právo), Niké (víťazstvo), Tyché (osud) a i.

V živote obyčajných ľudí malo veľký význam aj uctievanie rôznych primitívnych božstiev, mágia a zaklínanie. V helenistickom období gréckych dejín sa so vzrastajúcou územnou expanziou rozširoval aj repertoár božstiev, napr. orientálnych, uctievaných v rôznych mystériách a na rôznych posvätných miestach (napr. eleuzínie). Takmer s každým božstvom či bohom súvisel aj jeho kult. Vyžadoval si špecifické miesto (vznikali miesta vyhradené pre nich, neskôr svätyne, chrámy i celé komplexy),

spôsobý (prevažne viacdnňové slávnosti so sprievodmi) i čas uctievania (každý boh alebo božstvo mal presne určené dni na pestovanie kultu), kultových mužov či kňazov (kňazky sa objavili až počas helenizmu), dary (neraz aj veľké peňažné sumy, ba až poklady), obety aj vykúpenia (napr. od zlého boha spôsobujúceho podľa dobových predstáv rôzne nešťastia alebo pohromy). Náboženské obrady sa spočiatku vykonávali vo voľnej prírode, neskôr v kráľovských palácoch (Kréta), posvätných okrskoch (temenos), chrámoch ochranných mestských bohov a na niektorých posvätných miestach. Napr. v Delfách, Didyme a Dodóne boli veštiarne, ktoré hrali veľkú úlohu v súkromnom i vo verejnom živote Grékov ako miesta, kde sa ľudia mohli spojiť s bohmi a poznať tak ich vôľu, v Aténach sa na počesť boha Dionýza konali dionýzie, v Eleuzíne pri Aténach mystérie (→ eleuzínie) spojené s kultom bohyne Demetry. Súčasťou obradov bývali aj slávnosti a športové hry, napr. v Olympii olympijské hry na počesť Dia Olympského, v Aténach panaténajské slávnosti (→ Panathénaje) na počesť Pallas Atény, v Delfách pýtické hry na počesť Apolóna, v Istmii na Korintskej šiji (gr. Isthmos) isthmické hry na počesť Poseidóna, v Nemei nemejské hry na Diovu počesť.

Grécki bohovia a héroovia			Obdoba v rímskej mytológii		
slovenská podoba mena	grécka podoba mena	genitív (genitív podľa klasického vzoru)	slovenská podoba mena	latinská podoba mena	genitív (genitív podľa klasického vzoru)
vyšší bohovia (olympskí)					
Afrodita	Afrodité	Afrodity	Venuša	Venus	Venuše (Venery)
Apolón	Apollón	Apolóna (Apollóna)	Apolón	Apollo	Apolóna (Apollona)
Arés	Arés	Area	Mars	Mars	Marta
Artemida	Artemis	Artemidy	Diana	Diana	Diany
Aténa	Athéna	Atény (Athény)	Minerva	Minerva	Minervy
Demetra	Déméter	Demetry (Démétrý)	Cerera	Ceres	Cerery
Hádes	Hadés/Plutón	Háda (Hada)	Pluto/Dis/Orkus	Pluto/Dis/Orcus	Plutona/Dita/Orca
Héfaistos	Héfaistos	Héfaista	Vulkán	Vulcanus	Vulkána (Vulcana)
Héra	Héra/Héré	Héry	Juno (Junóna)	Iuno	Junóny (Iunony)
Hermés	Hermés	Herma	Merkúr	Mercurius	Merkúra (Mercuria)
Hestia	Hestia	Hestie	Vesta	Vesta	Vesty
Poseidón	Poseidón	Poseidóna	Neptún	Neptunus	Neptúna (Neptuna)
Zeus	Zeus	Dia	Jupiter	Iuppiter	Jupitera (Iova, resp. Jova)
ďalší vyšší bohovia (výber)					
Dionýzos/Bakchus	Dionysos/Bakchos	Dionýza (Dionysa)/Bakcha	Bakchus/Liber	Bacchus/Liber	Bakcha (Baccha)/Libera
Gaia	Gaia/Gé	Gaie/nesklonné	Tellus/Terra	Tellus/Terra	Tellury/Terry
Kronos	Kronos	Krona	Saturn	Saturnus	Saturna
nižší bohovia					
Asklépios	Asklépios	Asklépia	Eskulap	Aesculapius	Eskulapa (Aesculapia)
Eros	Erós	Eróta	Amor/Kupido	Amor	Amora/Kupida
Erínye	singulár Erinys, plurál Erinyai		Fúrie	Furiae	

Grécki bohovia a héroovia			Obdoba v rímskej mytológii		
slovenská podoba mena	grécka podoba mena	genitív (genitív podľa klasického vzoru)	slovenská podoba mena	latinská podoba mena	genitív (genitív podľa klasického vzoru)
Charitky	singulár Charis, plurál Charites		Grácie	Gratiae	
Moiry	singulár Moira, plurál Moirai		Parky/Sudičky	Parcae	
Múzy	singulár Musa, plurál Musai		Kamény/Múzy	Camenae Musae	
Niké	Niké	nesklonné, prípadne Niky	Viktória	Victoria	Viktórie (Victorie)
Persefona/Kóra	Persefoné/Koré	nesklonné, prípadne Persefony/Kóry (Kory)	Proserpina	Proserpina	Proserpiny
Reia	Rheia (pôvodne Kybelé)	Reie (Rheie)	Rea	Rea/Ops (pôvodne Cybele)	Rey/nesklonné, prípadne Opy
			Rea Silvia	Rhea Silvia	Rey Silvie (Rhey Silvie)
Thetis/Tetida	Thetis	nesklonné, prípadne Thetidy, Tetidy	Thetis/Tetis/Tetida	Thetis	nesklonné, prípadne Thetidy, Tetidy
Téthys/Tetya	Téthys	nesklonné, prípadne Téthye, Tetye	Tethys/Tetys/Tetya	Tethys	nesklonné, prípadne Tethye, Tetye
Tyché	Tyché	nesklonné, prípadne Tychy	Fortúna	Fortuna	Fortúny (Fortuny)
héroovia, heroíny – hrdinovia, hrdinky					
Achilles	Achilleus	Achilla (Achillea)	Achilles	Achilles	Achilla
Aias	Aias	Aianta	Aiax	Aiax	Aiaka (Aiaca)
Faidra	Faidra	Faidry	Faidra	Phaedra	Faidry (Phaedry)
Hektor	Hektór	Hektora	Hektor	Hector	Hektora (Hectora)
Herakles	Héraklés	Herakla (Hérakla)	Herkules	Hercules	Herkula (Hercula)
Jáson/Iasón	Iasón	Jásona (Iasona)	Jáson	Iason	Jásona (Iasona)
Medea	Médeia	Medey (Médeie)	Medea	Medea	Medey
Odysseus	Odysseus	Odysea (Odyssea)	Ulixes/Odyseus	Ulixes	Ulixa
Paris	Paris	Parida	Paris	Paris	Parida
Perseus	Perseus	Persea	Perseus	Perseus	Persea
Prometeus	Prométheus	Prometea (Prométhea)	Prometeus	Prometheus	Prometea (Promethea)
Théseus	Théseus	Thésea	Teseus	Theseus	Tesea (Thesea)

Zverejnené vo februári 2008.

Grécke antické náboženstvo [online]. Encyclopaedia Beliana, ISBN 978-80-89524-30-3. [cit. 2026-09-13]. Dostupné na internete: <https://beliana.sav.sk/heslo/grecke-anticke-nabozenstvo>